

УДК 378:372.881.111

Т.С. РОЗУМНА,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов і методики викладання
Бердянського державного педагогічного університету*

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВНЗ

У статті аналізуються особливості інтерактивних методів навчання, зокрема метод проектів, розглядаються правила використання інтерактивних методів навчання, різні підходи до їх класифікації. Автор приділяє увагу особливостям використання методу проектів у вивченні іноземної мови, етапам роботи над ним.

Ключові слова: інтерактивні методи навчання, метод проектів, іноземна мова.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство вимагає зараз повного розвитку особистості, у тому числі її комунікативних здібностей, які допомагають входити до світового суспільства та успішно функціювати в ньому. Однією з актуальних проблем у викладанні іноземної мови є необхідність використовувати отримані знання на практиці. Для формування умінь працювати самостійно, зміщення акцентів з активної діяльності викладача на активну діяльність студентів доцільно використовувати у навчальному процесі метод проектів, який дає можливість використовувати набуті знання на практиці і одночасно генерувати нові ідеї, розвивати творчі здібності студентів. Необхідно відзначити, що використання проектної методики в навчальній діяльності підвищує цікавість студентів до вивчення іноземної мови за допомогою розвитку внутрішньої мотивації. А позитивна мотивація є ключем до успішного вивчення іноземної мови.

Аналіз останніх досліджень. Питання про форми, методи інтерактивного навчання розглядають Б. Бадмаєв, С. Кашлев, Д. Кавтарадзе, М. Кларін, В. Мартинюк, А. Панфілова, Л. Пироженко, О. Пехота, О. Пометун, В. Терещенко, П. Щербань та інші. Метод проектів був розроблений американським педагогом У. Кілпатріком у 20-ті рр. XX ст. як практична реалізація концепції інструменталізму Д. Д'юї. Основна мета методу проектів – надати студентам можливість самостійно набувати знань у процесі вирішення практичних завдань або проблем, які потребують інтеграції знань з різних предметних галузей. Викладачу в проекті відводиться роль координатора, експерта, додаткового джерела інформації.

Формулювання мети. Мета статті полягає у виявленні особливостей використання методу проектів, етапів роботи з ним при вивченні іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Метод проектів належить до інтерактивних методів навчання, які відрізняються від традиційних і мають такі особливості:

- 1) активізація пізнавальної діяльності студентів;
- 2) самостійний (індивідуальний або груповий) пошук вирішення проблеми на підвищеному рівні зусиль;
- 3) створення емоційно-вольового фону (напруження) для активної діяльності;
- 4) неперервні прямі та зворотні зв'язки між навчаючою системою та тими, хто навчається;
- 5) зміна ролі викладача на роль менеджера, організатора навчального процесу, консультанта, помічника;

6) суб'єкт-суб'єктні відносини між викладачем і студентом: як прямі, так і опосередковані (через навчальну групу, навчальний текст, комп'ютер);

7) опора на особистісний досвід тих, хто навчається;

8) організація зовнішньої взаємодії тих, хто навчається, як стимулу до внутрішнього переживання, рефлексії.

Ефективність використання інтерактивних методів навчання зумовлюється дотриманням відповідних правил:

– у роботу повинні бути включені певною мірою всі учасники. З цією метою корисно використовувати ігрові методи, що дозволяють включити усіх учасників семінару до процесу обговорення;

– необхідно заздалегідь подумати про психологічну підготовку студентів. Справа в тому, що не всі, хто прийшов на заняття, психологічно готові до включення в певні види роботи. Заважати можуть скучність, традиційність поведінки. У цьому випадку корисні розминки, постійне заохочування до активної участі в роботі, надання можливості для самореалізації;

– студентів під час інтерактивної взаємодії має бути небагато. Кількість студентів та якість навчання має перебувати у прямій залежності. Лише за цієї умови можлива продуктивна робота в малих групах, оскільки важливо, щоб кожен учасник був почутий, кожній групі необхідно дати можливість висловитися;

– необхідно ретельно готувати приміщення. Аудиторія повинна бути обставлена з таким розрахунком, щоб учасникам було легко пересаджуватися для роботи у великих і малих групах. Погано, якщо хтось незручно сидить: столи краще розташовувати «ялинкою», щоб кожен мав можливість спілкуватися в малій групі. Добре, якщо заздалегідь підготовлено матеріали, необхідні для творчої роботи;

5) слід уважно поставитися до питань процедури та регламенту, про які необхідно домовитися на самому початку та намагатися не порушувати їх. Наприклад, про те, що всі учасники будуть виявляти толерантність до будь-якої точки зору, поважати право кожного на свободу слова.

Існує кілька класифікацій інтерактивних методів (технологій) навчання. Так, В. Мельник виокремлює:

– превентивні інтеракції (тренінг, консультації тощо);

– імітаційні інтеракції (інсценування, ділові ігри, диспут, «мозковий штурм» тощо);

– неімітаційні інтеракції (проблемна лекція, конференція, практикум тощо) [1, с. 67].

Цікавою, на нашу думку, є класифікація інтерактивних методів навчання за С. Кашлевим, який диференціює їх згідно з провідною функцією певного метода організації інтерактивної взаємодії:

– методи створення сприятливої атмосфери, організації комунікації;

– методи обміну діяльностями;

– методи мислєдіяльності;

– методи сенсотворчості;

– методи рефлексивної діяльності;

– інтегративні методи (інтерактивні ігри) [2, с. 83].

У вітчизняній методиці використовується класифікація інтерактивних технологій, створена О. Пометун, згідно з якою інтерактивні технології поділяються на чотири групи залежно від мети уроку та форм організації навчальної діяльності учнів:

– інтерактивні технології кооперативного навчання;

– інтерактивні технології колективно-групового навчання;

– технології ситуативного моделювання;

– технології опрацювання дискусійних питань [3, с. 47].

Найбільш повною класифікацією проектів є класифікація Є. Полат, М. Бухаркіної, яку можна використовувати відповідно до будь-якої навчальної дисципліни. За декількома критеріями виокремлюють такі різновиди проектів:

1. За методом, який домінує в проекті: дослідницький, творчий, ігровий, інформаційний, практико-орієнтований.

2. За характером координування проекту: з явною координацією, з прихованою координацією.

3. За характером контактів: внутрішні (регіональні), міжнародні.
4. За кількістю учасників: особистісні (індивідуальні), парні, групові.
5. За тривалістю проведення: короткочасні, середньої тривалості, довгострокові [4, с. 31].

Активно використовувати метод проектів у навчанні іноземної мови почали наприкінці 80 рр. ХХ ст. З цього періоду провідні видавництва США та Європи випускають методичні посібники з використання проектів у викладанні іноземних мов. У вітчизняній практиці викладання іноземних мов метод проектів активно використовують з кінця 90-х рр. минулого століття, і зараз він стає все більш популярним.

Проектна робота спрямована на вирішення означеної проблеми, на досягнення найкращим шляхом заздалегідь запланованого результату. Ця діяльність може включати в себе елементи досліджень, доповідей, рефератів та інших видів самостійної реалізації власних ідей студентів, але лише як засіб досягнення результатів проекту. Основу проекту становить проблема, для вирішення якої необхідне не лише знання мови, але й володіння іншими різними знаннями з предметних галузей, також повинні бути розвинені комунікативні, інтелектуальні і творчі вміння та навички.

Необхідно зауважити, що проектна технологія спрямована на сформовані раніше професійні компетентності студентів, на розвиток особистості студентів, їхніх творчих здібностей, самостійності у виконанні проекту. При цьому проектна технологія поєднує у собі всі види навчально-пізнавальної роботи: індивідуальної, парної, групової, колективної.

Проекти, які призначені для навчання мови, мають як загальні для всіх проектів риси, так і особливості, серед яких головними є такі:

- використання мови у ситуаціях, максимально наближених до умов реального спілкування;
- акцент на самостійній роботі студентів (індивідуальній, груповій);
- вибір теми, що викликає найбільшу цікавість у студентів та безпосередньо пов'язана з умовами, в яких виконується проект;
- відбір мовного матеріалу, видів завдань та послідовності роботи відповідно до теми та мети проекту;
- наочне подання результатів.

Англійські спеціалісти у галузі методики викладання іноземної мови Т. Блур та М.Дж. Сент-Джон виокремлюють три види проектів:

1. Груповий проект, у якому дослідження проводиться усією групою, а кожен студент вивчає певний аспект обраної проблеми.
2. Міні-дослідження, яке складається з проведення індивідуального соціологічного опитування з використанням анкетування та інтерв'ю.
3. Проект на засадах роботи з літературою, який передбачає вибіркоче читання з теми, що цікавить студента та підходить для індивідуальної роботи [5, с. 17].

У закордонній методичній літературі виокремлюють такі етапи роботи над проектами:

1. Визначення теми проекту.
2. Визначення проблеми та мети проекту.
3. Обговорення структури проекту, складання плану роботи.
4. Презентація необхідного мовного матеріалу та докомунікативне тренування.
5. Збір інформації: звернення до власних знань та життєвого досвіду, робота з джерелами інформації, створення власної системи зберігання інформації.
6. Робота в групах.
7. Регулярні зустрічі, під час яких студенти обговорюють проміжні результати, викладач коментує зроблену роботу, коригує помилки у використанні мовних одиниць, проводить презентацію та відпрацювання нового матеріалу.
8. Аналіз зібраної інформації, координація дій різних груп.
9. Підготовка презентації проекту – виставка, відеофільм, театральна вистава, шкільне свято.
10. Демонстрація результатів проекту (кульмінаційна точка роботи над проектом).
11. Оцінювання проекту. Цей етап включає не лише контроль засвоєння мовного матеріалу та розвиток мовленнєвої комунікативної компетентності, яка може проводитися у традиційній формі тесту, але й загальне оцінювання проекту, який стосується змісту проек-

ту, теми, кінцевого результату, участі окремих студентів в організації проекту, роботи викладача [6, с. 43].

У процесі вивчення іноземної мови можна виокремити три основних підходи щодо використання методу проектів:

- використання методу як однієї з форм позааудиторної роботи;
- альтернативний засіб організації навчального курсу;
- інтеграція у традиційну систему навчання мови.

Прикладом використання проекту як форми позааудиторної роботи можуть бути різні конкурси, вікторини, участь у заходах, пов'язаних з будь-якими подіями у житті групи, навчального закладу, підготовка концертів іноземною мовою.

Проект як альтернативний засіб організації навчального курсу виключає традиційні принципи планування та організації навчання мови. Для досягнення мети проекту підпорядковуються усі дії, які виконують студенти та викладач: вивчення необхідних лексичних та граматичних одиниць, пошук джерел інформації, оформлення та презентація результатів. Курс навчання, в основі якого знаходиться проектна робота, будується як ланцюжок проектів, які тематично пов'язані між собою та реалізують принцип наступності та поступового ускладнення мовленнєвого матеріалу.

Проекти, інтегровані у традиційний навчальний процес, передбачають виконання творчих та дослідницьких завдань у рамках навчального курсу. Найбільш типовим є використання міні-проектів як одного із завдань аудиторного заняття або заключного завдання заняття. У проектах цього типу виконуються комунікативні завдання на трансфер, в яких знання, набуті в процесі навчання курсу, використовуються для виконання навчально-комунікативних або реально-комунікативних завдань.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, аналіз теоретичних засад методу проектів показує, що проекти дають нові можливості вирішення методичних завдань, але для успішного використання цього методу необхідно враховувати специфіку не лише конкретної навчальної дисципліни, але й особливості кожного типу проектів. Так, для організації позааудиторних проектів необхідні значущі зовнішні стимули (заохочення, можливість продемонструвати результати широкому колу людей) та значні додаткові витрати часу як студентів, так і викладача. Окрім цього, в таких проектах важко ставити навчальну мету, вони більш орієнтовані на використання вже набутих знань та сформованих навичок.

Проведення навчального курсу або його фрагмента засобами проектної технології потребує високої кваліфікації викладача, оскільки для кожного такого проекту необхідно самостійно та дуже ретельно обрати мовленнєвий матеріал та розробити ефективну систему завдань та вправ. Крім того, включення проектів до навчального процесу потребує вирішення цілого ряду проблем організаційного та психологічного плану. Проекти є органічною частиною курсу оскільки вони дозволяють використовувати матеріал навчального курсу для організації самостійної роботи студентів. При цьому важливо, щоб проекти були орієнтовані не лише на зовнішній наочний результат, але й дійсно реалізовували основні принципи методу проектів та органічно вирішували завдання навчального і творчого характеру.

Список використаних джерел

1. Мельник В.В. Дидактические основы проектирования модульно-развивающих занятий в общеобразовательной школе: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / В.В. Мельник. – К., 1997. – 200 с.
2. Кашлев С.С. Интерактивные методы обучения педагогике / С.С. Кашлев. – Минск: Вышэйшая школа, 2004. – 117 с.
3. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
4. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева. – М.: Академия, 2002. – 272 с.
5. Bloor M. & St. John M.J. Project writing. The marriage of process and product. ELT Documents, 1988.
6. Hutchinson T. Introduction to Project Work / T. Hutchinson. – Oxford: Oxford University Press, 1991.

References

1. Mel'nik, V.V. (1997). *Didakticheskie osnovy proektirovanija modul'no-razvivajushhih zanjatij v obshheobrazovatel'noj shkole* [Didactic bases of designing modular developmental classes in secondary school]. Dis. cand. ped. sciences: 13.00.01 Kyiv. 200 p. (In Russian).
2. Kashlev, S.S. (2004). *Interaktivnye metody obuchenija pedagogike* [Interactive teaching methods pedagogy]. Minsk: Vyshjeshaja shkola Publ. 117 p. (In Russian).
3. Pometun, O.I. Pyrozhenko, L.V. (2004). *Suchasnyj urok. Interaktyvni tekhnolohii navchannia* [The current lesson. Interactive learning technologies]. Scientific-method. manual. Kyiv. A.S.K. Publishers. 192 p. (In Ukrainian).
4. Polat E.S., Buharkina, M.Ju., Moiseeva, M.V. (2002). *Novye pedagogicheskie i informacionnye tehnologii v sisteme obrazovanija* [New pedagogical and information technologies in the education system]. Moscow. Akademija Publ. 272 p. (In Russian).
5. Bloor, M. & St. John, M.J. (1988). Project writing. The marriage of process and product. ELT Documents.
6. Hutchinson, T. (1991). Introduction to Project Work. Oxford: Oxford University Press.

В статье анализируются особенности интерактивных методов обучения, в частности метода проектов, рассматриваются правила использования интерактивных методов обучения, разнообразные подходы к их классификации. Автор уделяет внимание особенностям использования метода проектов при изучении иностранного языка, этапам работы над ним.

Ключевые слова: интерактивные методы обучения, метод проектов, иностранный язык.

In the article the features of interactive methods of teaching, in particular learning projects, are analyzed and the rules of using interactive methods of teaching, as well as different approaches to their classification, are examined. The author pays attention to the peculiarities of using project technology in teaching a foreign language and stages of work with a project.

Key words: interactive methods of teaching, project technology, foreign language.

Одержано 21.10.2015.